

УДК 811.161.1'367.335.2+ 811.162.1'367.335.2

RELACJE KAUZALNOŚCI W ROSYJSKIM I POLSKIM ZDANIU ZŁOŻONYM

Aleksandra KRAWUCZKA

*Instytut Filologii Wschodniosłowiańskiej,
Zakład Rosyjskiego Języka Biznesu,
Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska,
tel.: (+48600) 914510, (+38032) 2506148,
e-mail: aleksandrakrawuczka@wp.pl*

Kategoria kauzalności – jedna из особых семантических категорий, находящая свое формальное выражение, главным образом, при помощи синтаксических средств. В предлагаемой статье анализируются отношения причинности, выступающие в структуре русского и польского сложного предложения.

Ключевые слова: каузалность, семантика, функция слияния ставок, конъюнкция.

Sposobom wyrażenia poszczególnych kategorii językowych w języku rosyjskim i polskim (a także w pozostałych językach słowiańskich) poświęca się w ostatnim czasie sporo miejsca. Jedne z tych kategorii znalazły do tej pory swoje w miarę wyczerpujące omówienie, inne – mimo podejmowanych prób opisu całości kategorii bądź ich fragmentów – nie doczekały się na razie systematycznej prezentacji. Jeszcze inne zostały zbadane w jednym tylko języku, porównanie międzyjęzykowe w dwu lub więcej językach jest zatem jeszcze kwestią otwartą. Tak jest w wypadku kategorii przyczynowości zarówno w języku polskim, jak też rosyjskim.

Jak wiadomo, środki zdania złożonego należą do składniowych środków wyrażania stosunków przyczynowych. W zdaniu tym czynnik przyczynowy i jego skutek są wzajemnie uwarunkowane. Relacje te są przekazywane zarówno w strukturze zdania złożonego współrzędnie, jak i zdania złożonego podrzędnie, a także zdania bezspójnikowego i zdania wielokrotnie złożonego [8: §2761 i nast.]. W proponowanym artykule zajmujemy się relacjami kauzalnymi (przyczynowymi) w rosyjskim i polskim zdaniu złożonym współrzędnie i podrzędnie.

Semantyka przyczyny i skutku może pojawiać się w zdaniach złożonych współrzędnie, stanowiąc jeden z ich rodzajów, jeżeli chodzi o wskaźniki zespolenia i przekazywane przez nie relacje. Znaczenie to w języku rosyjskim występuje najczęściej w zdaniach ze spójnikiem łącznym *и*, w których przyczyna jakiegoś działania jest określana w części pierwszej zdania, skutek natomiast – w części drugiej. Przykłady: *Казаки через месяц собирались в поход, и во многих семействах готовились свадьбы* (Л. Толстой). *Потом они [Татаринины] переехали в Москву, в квартиру Николая Антоновича – и все переменялось* (В. Каверин).

Układ zdań składowych w zdaniu złożonym współrzędnie jest dowolny i wynika nie z reguł gramatycznych, ale z kolejności spostrzeganych zjawisk lub nasuwających się myśli (a zatem – warunkowany jest potrzebami komunikacji). Tylko zdania wynikowe (skutkowe) umieszczane są przeważnie po zdaniach mówiących o przyczynie [4]. Por. polski przykład ze zdaniem złożonym współrzędnie spójnikowym: *Wiatr uciął i ocieplilo się ździebko*

(W. Reymont). Zdanie to można przekształcić w zdanie złożone podrzędnie typu: *Wiatr ucichł, w wyniku czego ocieplilo się ździebko* czy *Ocieplilo się ździebko, ponieważ (dlatego że) wiatr ucichł*, a także w zdanie bezspójnikowe: *Wiatr ucichł, ocieplilo się ździebko*. We wszystkich przypadkach przyczyną ocieplenia się było ‘ucichnięcie wiatru’. W wypowiedzeniach tego typu zmiana porządku zdań składowych (ich przestawienie) wiąże się z zmianą stosunku treściowego [5]. Zatrzymajmy się nad tym dłużej.

Okazuje się zatem, że próba przestawienia składowych zdań pojedynczych w ramach wypowiedzenia złożonego współrzędnie wykazuje istnienie konstrukcji zawierających w głębi swego znaczenia różne skrzyżowania relacji. Do najbardziej wyrazistych należą następujące:

1. Wypowiedzenia łączno-przyczynowe: *Łąki naokoło matczynego dziedzictwa zwiezione były już i siano pachniało na całym podwórzu zamkowym* – transformacja: *Na całym podwórzu zamkowym pachniało siano, [dlaczego?] gdyż łąki naokoło matczynego dziedzictwa już były zwiezione. Gryzł cukierki i popsuł sobie zęby* – transformacja: *Popsuł sobie zęby, [dlaczego?] ponieważ gryzł cukierki*.

2. Wypowiedzenia wynikowo-przyczynowe: *W izbie było duszno i ciasno, więc rozłożono się kręgiem pod starą gruszą* – transformacja: *Rozłożono się kręgiem pod starą gruszą, [dlaczego?] gdyż w izbie było duszno i ciasno. Chciałbym być dobrze zrozumiany, dlatego najpierw kilka zastrzeżeń wstępnych* – transformacja: *Najpierw kilka zastrzeżeń wstępnych, [dlaczego?] ponieważ chciałbym być dobrze zrozumiany* [3; S. 136–137].

Analiza obu typów wypowiedzeń pokazuje, że w obrębie znaczenia każdego z nich tkwi relacja podwójna, skrzyżowana. Przestawienie powoduje zmianę stosunku treściowego z równorzędnego na nierównorzędny (ze współrzędności na podrzędność) [1; S. 240 i nast.].

Relacje przyczynowo-skutkowe przejawiają się szczególnie wyraziście w wypowiedzeniach, w których w ich drugiej części obecne są przysłowki. Dla języka rosyjskiego najczęściej są to przysłowki typu *потому, поэтому, оттого: В этот день мне нездоровилось немного, и потому я не стал дожидаться ужина и лег спать* (В. Арсеньев). *Но у няньки своя логика, «женская», и потому она прерывает рассудительную речь олончанина* (М. Пришвин).

Semantyka przyczyny i skutku może być realizowana także środkami zdania podrzędnie złożonego. Jednym z rodzajów zdań podrzędnych uzupełniających jest zdanie podrzędnie okolicznikowe przyczyny. Istota tych zdań sprowadza się do uzupełnienia niewyraźnego lub niedostatecznie wyrazistego okolicznika przyczyny ze zdania nadrzędnego [2; S. 190], na przykład: *Rada była pani, [dlaczego, z jakiego powodu?] że jej dowcip tak bardzo Tadeusza bawił* (A. Mickiewicz). Zdanie to oznacza zdarzenie, które powoduje zdarzenie reprezentowane zdaniem nadrzędnym albo stanowi motyw lub rację uzasadniającą to zdarzenie, por.: *Łzy mi w oczach stanęły, [dlaczego, na jakiej podstawie?] bo głodny byłem jak szczeniak z rana* (L. Rudnicki).

W języku rosyjskim mamy do czynienia z sytuacją podobną. Podrzędna część zdań złożonych z relacjami przyczyny zawiera wskazanie na argument będący dostateczną podstawą dla skutku, o którym komunikuje się w zdaniu nadrzędnym. Gramatyczne znaczenie przyczyny włącza cały kompleks znaczeń szczegółowych – podstawy koniecznej, czynnika określającego bądź towarzyszącego, uzasadnienia, potwierdzenia, dowodu itd. Zdania złożone mogą realizować znaczenie przyczyny właściwej (w tym wypadku część podrzędna

wskazuje na realną przyczynę tego, o czym jest mowa w części głównej zdania) lub przyczyny niezupełnej (w tym wypadku część podrzędna wskazuje jedynie na powód lub okoliczność pośrednią, który jest wykorzystany jako argument dla wniosku o tym, o czym jest mowa w części głównej). W większości wypadków podrzędna część przyczyny odnosi się do całej części nadrzędnej.

Spróbujmy uzasadnić te ustalenia w oparciu o następujące przykłady. W zdaniu *Такая густая трава росла только по берегам озера, потому что здесь достаточно было влаги* (Д. Мамин-Сибиряк) ‘tak gęsta trawa rosła tylko po brzegach jeziora, dlatego że była tu dostateczna ilość wilgoci’ część podrzędna wskazuje na przyczynę tego, o czym jest mowa w części głównej. W zdaniu *В нижнем этаже, под балконом, окна, вероятно, были открыты, потому что отчетливо слышались женские голоса и смех* (А. Чехов) część podrzędna wskazuje nie na przyczynę tego, że okna były otwarte (okna były otwarte nie dlatego, że słyhać było głosy, a dlatego, że ktoś je otworzył), a wyjaśnia to, na jakiej podstawie mówiący ustalili, że okna są otwarte, czyli uzasadnia fakt, o którym jest mowa w części głównej zdania.

Również w polszczyźnie zdanie podrzędne zwykle znajduje się po zdaniu nadrzędnym: *Было то особенное счастье для Сопликов, že Hrabia, mając lepsze konie od szlachiców i chcąc spotkać się pierwszy, zostawił ich в tyle* (А. Mickiewicz). Znacznie rzadziej od spójnika rozpoczynają się różne typy zdań podrzędnych (w tym zdania przyczynowe), które z tej racji stoją zawsze na miejscu drugim (w wypadku zdań przyczynowych jest to zazwyczaj spójnik *že*).

Jednak w określonym celu artystycznym zdanie przyczynowe może rozpoczynać się od spójnika, na przykład Juliusz Słowacki w *Химне* umieścił takie zdania rozpoczynające się od spójnika *že* na miejscu pierwszym: *Жем często думал над могилą ludzi, Жем prawie nie znalazł rodzinnego domu, Жем был как пелгрzym, co się в drodze трудзи Przy blaskach грому, Же nie wiem, gdzie в могилę położę, Smutno mi, Boże!* W zdaniu tym przyczyny stanu wewnętrznego subiekta („smutno mi”) określa zespół kilku zdań podrzędnych przyczynowych, poprzedzających zdanie główne i łączących się z nim przy pomocy wymienionego wskaźnika, którym jest spójnik *že*.

W funkcji wskaźników zespolenia części zdania złożonego w języku rosyjskim odnotowujemy liczne spójniki oraz połączenia o charakterze spójnikowym (wyrażenia, zestawienia spójnikowe). Część z nich nie jest zróżnicowana i wyraża zarówno znaczenie przyczyny właściwej, jak i przyczyny niezupełnej (*потому что, так как, поскольку, раз, ибо, потому как, потому* i inne), inne natomiast są ściśle wyspecjalizowanymi wykładnikami jednego określonego znaczenia – bądź przyczyny właściwej (*благо, оттого что, из-за того что, благодаря тому что, на основании того что, вследствие того что, в связи с тем что* i inne), bądź przyczyny niezupełnej (*под видом того что, под предлогом того что, судя по тому что, тем более что* i inne).

Większość wymienionych wyrażeń spójnikowych łatwo może ulec rozczłonkowaniu na części składowe, przy czym spójnikiem właściwym pozostaje *что* lub *так*, a poprzedzający spójnik wyraz lub połączenie wyrazowe pełni rolę elementu skorelowanego (wskazującego). Rozdzielenie wyrażeń spójnikowych ma miejsce głównie wtedy, gdy semantykę przyczyny należy wyróżnić, podkreślić. Por.: *Может быть, Блок искал эту тишину и близость моря потому, что она возвращает смятенному человеческому сердцу*

спокойствие (К. Паустовский). *Слетает снег от ветра и оттого, что по соснам прыгают белки* (К. Паустовский).

Часто przy takim zaimku występują partykuły (*лишь, только* itd.) i wyrazy wtrącone, np.: *Я много говорю об ассоциациях лишь потому, что они теснейшим образом участвуют в творчестве* (К. Паустовский). W zdaniach tego typu część główna i podrzędna są ściśle ze sobą powiązane.

Obecność współzależnych wyrazów typu *оттого, потому* (bardzo rzadko *затем*) w strukturze głównej części wypowiedzenia jest obligatoryjne w następujących wypadkach:

a) kiedy wskazanie na przyczynę podkreślane jest specjalnymi środkami, głównie są to partykuły modyfikujące – wzmacniające i ograniczające (*именно, собственно*, a także wymienione wyżej *только, лишь* itp.): *Да и на этот раз он зашел к Похвисневу лишь потому, что случайно оказался в том районе* (Л. Леонов);

b) przy obecności wyrazów wtrąconych oraz połączeń przy wyrazach *оттого, потому* (*вероятно, может быть, во-первых, во-вторых* itp.): *Молодые тетеревята долго не откликнулись на мой свист, вероятно, оттого, что я свистел недостаточно естественно* (И. Тургенев);

c) przy wskazaniu na przyczynę możliwą, lecz faktycznie nie mającą miejsca (przy negacji): *Она вернулась не потому, чтобы угодить ему, а просто захотела побыть дома; Она любила Ричардсона не потому, чтобы прочла, не потому, что Грандисона она Ловласу предпочла* (А. Пушкин).

Spójniki jako wskaźniki zespolenia części zdania złożonego oprócz swej podstawowej funkcji (połączenie zdania podrzędnego z nadrzędnym) tworzą dodatkowe możliwości wyrażenia pozycji mówiącego. Dzieje się tak dlatego, ponieważ oprócz spójników pierwotnych typu *так как, потому что, поскольку, ибо* w istnieją jeszcze inne spójniki, które zostały utworzone od przyimków.

Do tej grupy należą spójniki typu *из-за того, что; благодаря тому, что; ввиду того, что; оттого, что* i inne. Uzupełniają one znaczenie spójnika wnosząc do niego dodatkowo część swojego znaczenia. Powoduje to rozszerzenie właściwej semantyki przyczyny o subiektywne spojrzenie mówiącego, o pewną jego ocenę. Por.: *Из-за того, что начался шторм, суда не вышли в море* oraz: *Благодаря тому, что начался шторм, суда не вышли в море* [и поэтому не попали в катастрофу, избежали гибели itd.].

Zwróćmy jeszcze uwagę na charakter relacji wyrażanych przez wymienione wskaźniki zespolenia przy zaprzeczeniu (negacji). Negacja przyczyny, wskazanie na to, że możliwa przyczyna nie spowodowała skutku, nie wpłynęła na zmianę czynności bądź stanu wyrażana jest za pomocą partykuły *не* przed wyrazami wskazującymi *потому, оттого*, które wchodzi do zdania głównego. W części podrzędnej stosowany jest spójnik *что* lub *чтобы* (ten ostatni przy wyrazie wskazującym *не потому*).

Zwykle zdaniu podrzédnemu towarzyszy zdanie ze spójnikami ***а потому, что***, w którym wskazana jest przyczyna rzeczywista: *Всякое подобие робости исчезло в Эмиле; он вдруг почувствовал чрезвычайное влечение к Санину – и вовсе не потому, что тот накануне спас его жизнь, а потому, что человек он был такой симпатический* (И. Тургенев). *Москва выглядела пустою не оттого, что убавилось жизни в ней, а потому, что война вымела из нее все постороннее, мешавшее сосредоточиться на главном* (Л. Леонов). *Она остановилась и не тотчас ответила ему – не потому, чтоб она сердилась, а ее мысли были далеко* (И. Тургенев). *Портрет пишется не потому, чтобы черты живого человека не удовлетворяли нас, а для того, чтобы*

помочь нашему воспоминанию о живом человеке (Н. Чернышевский). W tym ostatnim przykładzie drugie zdanie podrzędne wskazuje na cel.

W języku polskim w charakterze środków zespolenia zdania podrzędnego przyczyny ze zdaniem nadrzędnym (nazywanymi w literaturze również wskaźnikami zespolenia) występują najczęściej spójniki typu *bo, ponieważ, dlatego że, gdyż, albowiem, bowiem* i inne.

Rosyjskie zdania podrzędne okolicznikowe przyczyny względem głównego zdania mogą zajmować postpozycję, prepozycję i interpozycję [7, §1523 i nast.].

W postpozycji odnotowujemy na przykład zdania typu: *Консервный завод вынужден был прекратить выпуск этих продуктов, так как они не находили сбыта* (z gazet). Przykład zdania okolicznikowego przyczyny mogącego wystąpić w prepozycji: *Так как эти помещения никогда не проветривались, то и в них стоял сыроватый, кислый, неживой воздух* (И. Куприн). W interpozycji spotykamy na przykład zdania typu: *Все возы, потому что на них лежали тюки с шерстью, казались очень высокими и пухлыми* (А. Чехов).

Złożone podrzędne wskaźniki zespolenia *потому что, оттого что, вследствие того что* itp. w języku rosyjskim (co podkreślają autorzy opracowań składniowych) jeszcze nie wykrystalizowały się do końca. Spójniki *благодаря тому что* i *благо* (ostatni z nich posiada wyrazisty odcień stylistyczny potoczności i archaiczności) wskazują na przyczynę pomyślną, sprzyjającą, która wspomaga to, o czym jest mowa w części nadrzędnej: *Благодаря тому что график движения поездов строго соблюдался, количество перевозок значительно увеличилось* (z gazet). *Собаки далеко залезли в конуры, благо не на кого было лаять* (И. Гончаров).

Spójnik o charakterze książkowym *в связи с тем что* realizuje osłabiony związek przyczynowy, niekiedy przyczynę pośrednią: *В связи с тем что основные работы по лесоповалу уже закончены, значительную часть рабочих можно перевести на рытье котлована* (z gazet). Natomiast spójnik *тем более что* wskazuje na najważniejszą z przyczyn, por.: *Совершалось что-то такое большое, необыкновенное, трагическое и ужасное, тем более что все действующие лица были знакомые люди, между собой очень близкие, как это бывает в глухой провинции* (Д. Мамин-Сибиряк).

Liczne złożone wskaźniki zespolenia wykorzystywane do przekazania ogólnego znaczenia przyczyny posiadają niekiedy dodatkowy odcień semantyczny [9, §720]. A więc spójnik *из-за того что* nazywa przyczynę, która stanowi przeszkodę w realizacji czynności: *Но и здесь тоже не было соответствия, из-за того что это была самая настоящая правда* (В. Катаев). Spójnik *вследствие того что* wprowadza do wypowiedzenia odcień skutku: *Вследствие того что мы рано встали, мы рано выступили и с бивака* (В. Арсеньев). *В горах с правой стороны китайцы мыли золото, но бросили это дело вследствие того, что добыча драгоценного металла не оправдывала затрачиваемых на него усилий* (В. Арсеньев). Spójniki *ибо, поскольку* wskazują na uzasadnienie przyczyny: *Известно, что, переезжая быстрые речки, не должно смотреть на воду, ибо тотчас голова кружится* (М. Лермонтов). *Меркурий Андреевич искренне признавал, что он не без греха, поскольку все смертные грешны* (К. Федин).

Scharakteryzujemy też najważniejsze polskie spójniki [6]. Sposób ich wyzyskania może stać się uzupełnieniem ich charakterystyki w zakresie wskaźników zespolenia wypowiedzeń polskich.

Wypowiedzenia podrzędne przyczynowe w języku polskim są z reguły wprowadzane następującymi (najbardziej typowymi) spójnikami (przypomnijmy, że w literaturze również wskaźnikami zespolenia): *ponieważ, gdyż, bo, albowiem, bowiem, że, jako że, skoro*. Przykłady: *Żółte listki brzoź Dygocą, dygocą, Bo je dzisiaj nocą Zwarzył siwy mróz* (L. Rydel). [Tadeusz] *dawno domu nie widział, bo w dalekim mieście kończył nauki* (A. Mickiewicz). *Drogi rozmiękły, ponieważ od wielu dni padały deszcze. Podziękował za pracę, gdyż w innym miejscu zaproponowano mu lepsze warunki*.

Wskazanie jedynie na funkcję składniową tych środków nie wystarcza, należy zwrócić uwagę również na ich wartość stylistyczną, ponieważ tylko w ten sposób można wyznaczyć właściwy zakres ich użycia. Spróbujmy je omówić z tego właśnie punktu widzenia.

Spójnik **ponieważ** jest spójnikiem neutralnym, nienacechowanym stylistycznie. Ale już w strukturze z odpowiednikiem zespolenia *przeto* (*ponieważ – przeto*) nabiera charakteru książkowego: *Ponieważ był życzliwy dla ludzi, przeto odpłacano mu tym samym*.

Spójnik **gdyż** jest używany raczej w języku pisanym; spójnik **bo** natomiast – raczej w języku mówionym:

Spójnik **albowiem** ma charakter książkowy (z odcieniem podniosłości): *Słońca nie było widać, albowiem zakryły je czarne chmury. W domu pusto, albowiem wszyscy wyjechali*.

Charakter książkowy mają też spójniki *bowiem, jako że*. Spójnik **bowiem** łączy tylko zdanie nadrzędne ze zdaniem podrzędnymi wyrażającymi przyczynę, wyjaśnienie, uzasadnienie treści zdania nadrzędnego: *Nie skończył studiów, bowiem poważnie zachorował. Wydamy walkę zorganizowanej przestępczości, tego bowiem oczekują nasi wyborcy. Prezesa aresztowano, kontrola wykazała bowiem rażące nieprawidłowości*. Spójnik **jako że** łączy ze zdaniem nadrzędnym zdanie podrzędne, wprowadzając relację przyczynowo-skutkową: *Miał wiele kompleksów, jako że był niskiego wzrostu. Kraków ma bardzo złe powietrze, jako że docierają tu także pyły z nad Śląska*.

Spójnik **że** (bez elementu *dlatego*) ma nie tylko odcień książkowy, ale też najczęściej archaiczny: *Rada była pani, że [= gdyż, ponieważ] jej dowcip tak bardzo Tadeusza bawił* (A. Mickiewicz). *Chciał się skąpy obwiesić, że talara stracił*.

W zakończeniu powyższych obserwacji na temat stosunków przyczynowo-skutkowych w zdaniach złożonych kilka uogólnień.

1. Zazwyczaj bywa tak, że w zdaniach złożonych z podrzędną częścią przyczyny realizowane są relacje przyczynowo-skutkowe, przy czym wskazanie na skutek ma miejsce w części głównej, a przyczyna – w części zależnej. A zatem powstają relacje odwrotne do tych, które obserwujemy w złożonych zdaniach okolicznikowych skutku, gdzie przyczyna zawarta jest w części głównej, a skutek – w części podrzędnej. Por.: *Настроение было хорошим еще потому, что Серпилин получил вчера хорошее письмо* (К. Симонов) – część podrzędna przyczyny oraz *Все озера между собой протоками соединяются, так что на лодке можно попасть в любое* (В. Солоухин) – część podrzędna skutku.

2. Należy podkreślić, że ze zdaniem okolicznikowym przyczyny ściśle powiązane są zdania podrzędne okolicznikowe skutku, które oznaczają zdarzenie będące następstwem zdarzenia wskazanego w zdaniu nadrzędnym: *Przez całą drogę śmiał się do siebie, aż ludzie cierpli* (J. Wiktor).

3. Większość zdań podrzędnych okolicznikowych (w tym również zdań przyczynowych) wydaje się łatwo rozpoznawalna ze względu na swe charakterystyczne spójniki. Ale ze względu na pokrewieństwo logiczne relacji czasu, przyczyny, skutku i celu oraz

relacji warunku, które mieszczą się w schemacie stosunku „poprzedzanie–następowanie (w czasie)”, opozycje między wymienionymi zdaniai podrzędnymi okolicznikowymi nie zawsze są czytelne i jednoznaczne. Na przykład interpretacja funkcji zdań podrzędnych okolicznikowych ze spójnikami *jak*, *kiedy* (przyczyna – warunek – czas) zależy często od czasu czasownika w funkcji orzeczenia oraz od kontekstu.

4. W wielu wypadkach w zdaniach złożonych podrzędnie obserwujemy nałożenie się semantyki przyczyny i warunku. Tak jest np. w wypowiedzeniu *Но вот солнышко поднялось из-за гор, а под его живительными лучами начал согреваться озябший воздух* (D. Арсеньев), gdzie ‘pojawienie się słońca jest przyczyną (a także warunkiem) tego, że powietrze zaczyna się nagrzewać’.

BIBLIOGRAFIA

1. Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia / [Pod red. Z. Topolińskiej]. – Warszawa, 1984.
2. Jodłowski S. Podstawy polskiej składni / S.Jodłowski.–Warszawa, 1976.
3. Podracki J. Składnia polska; Książka [dla nauczycieli, studentów i uczniów] / J. Podracki. – Warszawa, 1977.
4. Polański . Problem klasyfikacji polskich zdań złożonych / Polański. – Poznań, 1970.
5. Saloni Z. Składnia współczesnego języka polskiego / Z. Saloni, M. Świdziński. – Warszawa, 1981.
6. Wajszczuk J. System znaczeń w obszarze spójników polskich / J. Wajszczuk; [wprowadzenie do opisu]. –Warszawa, 1997.
7. Грамматика современного русского литературного языка / [ответств. ред. Н. Ю. Шведова]. – М.,1970.
8. Русская грамматика : – в 2-х т. – М., 1980.
9. Краткая русская грамматика / [под ред. Н. Ю. Шведовой и В. В. Лопатина]. – М., 1989.

Стаття надійшла до редколегії 5.05.2011

Прийнята до друку 12.05.2011

ВІДНОШЕННЯ ПРИЧИННОСТІ В РОСІЙСЬКИХ І ПОЛЬСЬКИХ СКЛАДЕНИХ РЕЧЕННЯХ

Олександра КРАВУЦЬКА

Інститут східно-слов'янської філології

Відділення російської мови бізнесу

Шльонський університет, Катовіце, Польща

tel: +48 (600) 914510, +380 (32) 2506148, e-mail: aleksandrakrawuczka@wp.pl

Категорія каузальності – одна із особливих семантичних категорій, що формально виражена головним чином з допомогою синтаксичних засобів. У запропонованій статті проаналізовано відношення причинності, які перебувають у структурі російського та польського складного речення.

Ключові слова: каузальність, семантика, синтаксичні функції, кон'юнкція.

**RELATIONS OF CAUSAL IN RUSSIAN
AND POLISH COMPLEX MIND**

Aleksandra KRAWUCZKA

Institute of east-Slavic philology,

Department of Russian Language of Business,

Śląski University in Katowice, Poland,

tel: (+48600) 914510, (+38032) 2506148, e-mail: aleksandrakrawuczka@wp.pl

Category causality – one of the specific semantic categories, which finds its formal expression, mainly by syntactic means. In the present paper analyzes the causes, acting in structure of Russian and Polish complex sentence.

Key words: causality, simantika, function fusion rates, conjunction.